

Trabzon İlahiyat Dergisi
Trabzon Theology Journal
ISSN 2651-4559 | e-ISSN 2651-4567
TİD, cilt / volume: 8, sayı / issue: 1
(Bahar / Spring 2021): 171-198

İmam-Hatipli Olmayan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Derslere Uyum Sorunları Hakkında Nitel Bir Değerlendirme (Trabzon Üniversitesi Örneği)

A Qualitative Assessment of the Adaptation to the Lessons of the Students of Non-Imam-Hatip in the Theology Faculty (The Case of Trabzon University)

Cevat Siddîkî

Dr. Öğr. Üyesi, Trabzon Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi,
Din Eğitimi Anabilim Dalı
Assist. Prof., Trabzon University, Faculty of Theology,
Department of Religious Education
Trabzon/Turkey

cevat2010@gmail.com

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-1443-3678>

DOI: 10.33718/tid.815642

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 23 Ekim / October 2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: 28 Mart / March 2021

Yayın Tarihi / Date Published: 30 Haziran / June 2021

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Haziran / June

Atıf / Citation: Cevat Siddîkî, "İmam-Hatipli Olmayan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Derslere Uyum Sorunları Hakkında Nitel Bir Değerlendirme (Trabzon Üniversitesi Örneği)", *Trabzon İlahiyat Dergisi* 8/1 (Bahar 2021): 171-198

web: <http://dergipark.gov.tr/tid>

mailto: trabzonilahiyatdergisi@gmail.com

İntihal: Bu makale, iThenticate yazılımınca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by iThenticate. No plagiarism detected.

Copyright © Published by Trabzon Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi.

Trabzon University, Faculty of Theology,

Trabzon, 61080 Turkey.

Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

İmam-Hatıplı Olmayan İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Derslere Uyum Sorunları Hakkında Nitel Bir Değerlendirme (Trabzon Üniversitesi Örneği)

Öz

İlahiyat Fakültelerinin öğrenci kaynağını merkezi sınavlarda (YKS) başarılı olan ortaöğretim mezunu öğrenciler oluşturmaktadır. İlahiyat Fakültelerini tercih eden öğrencilerin ortaöğretimde aldıkları din dersleri, ortaöğretim programları açısından (İmam-Hatip Liseleri ve Diğer Liseler) ikiye ayrılmaktadır. Dolayısıyla İlahiyat alan bilgisi açısından öğrencilerinin eğitim düzeyinde farklılık söz konusudur. Bu farklılığın öğrenim sürecine nasıl yansıdığı ise bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır. Bu çalışmada, İmam-Hatıplı olmayan İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin öğrenim sürecinde dersleri takip etme, anlama ve öğrenmede karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların üstesinden gelmek için geliştirdikleri stratejilerin betimlenmesi amaçlanmıştır. Araştırmanın amacına ulaşmak için nitel yöntem benimsenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören, İmam-Hatıplı olmayan, 2018-2019 öğretim yılı 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Araştırmada elde edilen sonuçlar ise çalışma grubu öğrencilerinin İlahiyat alan dersleriyle ilgili temel altyapıya sahip olmadıkları, dersleri takip etme, anlama ve öğrenmede sorunlar yaşadıkları, sorunların çözümü noktasında bireysel çaba ve emeklerinin yanı sıra dışarıdan (yaygın din eğitimi kurumlarından) destek aldıkları ve bu bağlamda fakülte programının yanında ek derslere ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yüksek Din Öğretimi, İlahiyat Fakültesi, Öğretim Programı, Öğrenci Kaynağı, Öğrenci Sorunları, Derslere Uyum.

A Qualitative Assessment of the Adaptation to the Lessons of the Students of Non-Imam-Hatip in the Theology Faculty (The Case of Trabzon University)

Abstract

Secondary education graduates constitute the source of the successful students in exams for the higher education institutions of the Faculty of Theology. Faculties of theology accept students from two sources (Imam-Hatip and Other High Schools). Therefore, there is a difference in the education level of the students in terms of theology content knowledge. The main problem of this study is how this difference is reflected in the learning process. The purpose of this study is to demonstrate the difficulties encountered by the non-Imam-Hatip students of Faculty of Theology during this learning process and the strategies they utilized to overcome these problems. In order to reach the aim of the research, questionnaire / interview form is prepared in qualitative method. The study group of the research consists of 2018-2019 4th grade non- Imam-Hatip students studying at Trabzon University, Faculty of Theology. In the study, it is determined that the students in the study group does not have a basic background related to the theology courses, and they have problems in following, understanding, and learning the lesson. They receive individual efforts and outside support in solving problems. Therefore, they need additional courses besides the faculty program.

Keywords: Higher Religious Education, Faculty of Theology, Admitted Student, Admitted Student Diversity, Student Problems, Adaptation To The Lessons.

Giriş

Cumhuriyetin kuruluşundan sonra İlahiyat fakültelerinin ilki Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile 7 Mayıs 1924 tarihinde dönemin tek üniversitesi olan Darülfünun bünyesinde kurulmuştur.¹ Darülfünun TBMM'nin 31.05.1933 tarihinde kabul ettiği 2252 sayılı kanunla kapatılıp yerine İstanbul Üniversitesi açılmış ve bu yeni oluşumda İlahiyat Fakültesi yer almamıştır. İlahiyat Fakültesi yerine Edebiyat Fakültesi çatısı altında "İslam Tetkikleri Enstitüsü" açılmış ve 1936 yılında öğrenci yokluğu gerekçesiyle de kapatılmıştır.² İlk ve ortaöğretimde de din eğitimi konusu Türkiye Cumhuriyeti tarihi boyunca siyasi çalkantıların içerisinde bir tarih süreci geçirmiştir. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra okullarda verilen din dersleri tedrici olarak 1939 yılına kadar okullardan kaldırılmıştır.³ İmam-Hatip Mektepleri de 1930 yılında kapatılmıştır.⁴ 1949 yılına kadar okullarda din eğitimi verilmemiştir. Çok partili dönemle beraber okullarda din dersleri isteğe bağlı olarak verilmeye başlanmış, açılan İmam-Hatip Kursları (1949) ve daha sonra Milli Eğitim Bakanlığı tarafından 1951-1952 öğretim yılında İmam-Hatip okullarına dönüştürülmüştür.⁵ Bu okullara öğretmen ve din adamları yetiştirmek için 4 Haziran 1949 günü Resmi Gazetede yayımlanan 5424 sayılı kanunla Ankara Üniversitesi bünyesinde İlahiyat Fakültesi açılmıştır. Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin öğrenci kaynağını lise ve dengi mezun öğrenciler oluşturmuştur.⁶ Dört yıllık genel bir İlahiyat Eğitimi amaçlayan Ankara İlahiyat Fakültesi, 1972-1973 öğretim yılından itibaren beş yıla çıkarılmıştır. İlk üç yılda genel eğitim verilirken son iki yıl ise ihtisaslaşmaya tahsis edilmiştir. Bu amaçla Tefsir ve Hadis Bölümü ile Kelam ve İslam Felsefesi Bölümleri kurulmuştur. Mezun olanlara ise bölümlerini bildiren İlahiyat Lisans Diploması verilmiştir.⁷ 1959 yılında İmam-Hatip Okullarına dayalı Yük-

1 Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*, 371.

2 Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*, 384.

3 Yürük, "Cumhuriyet Döneminde Din Derslerinin Statüsü ile İlgili Tartışmalar ve Öneriler", 248-249.

4 Zengin, "Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun Hazırlanmasından Sonraki İlk Dönemde Uygulanışı ve Din Eğitimi", 94-95.

5 Zengin, "Cumhuriyet Döneminde Türkiye'de Kur'an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi", 14.

6 Koçtaş, "Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Dünü Bugünü)", 156.

7 Koçtaş, "Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Dünü Bugünü)", 153.

sek İslam Enstitüleri açılmıştır.⁸ 1951 yılında açılan İmam-Hatip okulları 1957-1958 eğitim-öğretim yılında ilk mezunlarını verdiğinde yükseköğretim mevzuat gereği öğrencileri İlahiyat Fakültesine kabul edilmemiştir.⁹ İmam-Hatip mezunu öğrencilerin yükseköğretime geçişi ise dört yıllık Yüksek İslam Enstitülerinin açılmasıyla başlamıştır. İlki 19.11.1959'de İstanbul'da açılan bu enstitü daha sonra farklı tarihlerde Milli Eğitim Bakanlığı bağlı olarak Konya (1962), Kayseri (1965), İzmir(1966), Erzurum(1969), Bursa (1975), Samsun (1976) ve Yozgat (1980) şehirlerinde açılmıştır.¹⁰ 1971 yılında Erzurum'da Atatürk Üniversitesine bağlı yüksek din öğretimi yaptırmak üzere İslami İlimler Fakültesi kurulmuştur. İslami İlimler Fakültesi de dönemin yükseköğretim mevzuatı gereği İmam-Hatip mezunu öğrencileri kabul etmemiştir. Ancak üniversite senatosunun aldığı kararla lise çıkışlılar dışında meslek okulları ve özellikle İmam-Hatip Okulu mezunlarına %40 oranında kontenjan ayırmıştır.¹¹

24.06.1973 tarihinde 'Milli Eğitim Temel Kanunu'nun yayımlanmasından sonra meslek okulları lise statüsünü kazanmıştır. Bu kanunun çıkmasından sonra İmam-Hatip okulları da liseye dönüşmüş ve mezun öğrencileri de normal lise mezunları gibi Erzurum İslami İlimler Fakültesi ve Ankara İlahiyat Fakültesine girebilmiştir.¹² 6 Kasım 1981 yılında yayımlanan "Yükseköğretim Kanunu" ile Yüksek İslam Enstitüleri ve İslami İlimler Fakültesi "İlahiyat Fakültesi"ne dönüştürülmüştür. Bütün Yüksek Din Öğretim Kurumları İsim birliğiyle birlikte öğretim programlarında da birlik sağlanmıştır. Eğitim-öğretim bir yıl hazırlık olmak üzere toplam beş yıl olmuştur.¹³ Milli Eğitim Temel Kanunu'nun 31. Maddesinin 16.06.1983 tarihli değişikliğiyle yer alan "Lise veya dengi okulları bitirenler, yükseköğretim kurumlarına girmek için aday olmaya hak kazanır."¹⁴ İbaresine istinaden ortaöğretim mezunları için bütün yükseköğretim kurumlarının kapıları açılmıştır.

8 Özakkaş, "Yüksek İslam Enstitüleri ve İslami İlimler Akademisi", 2.

9 Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*, 395.

10 Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi*, 239-243.

11 Geniş bilgi için bk. Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*, 224-245.

12 Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*, 241-244.

13 Öcal, *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*, 431-435.

14 Milli Eğitim Temel Kanunu, *Resmî Gazete* 14574, (24 Haziran 1973), Kanun No. 1739, md. 31.

İlahiyat Fakültelerinin öğrenci kaynağı ilk olarak 1973 tarihli “Milli Eğitim Temel Kanunu” ile birlikte çeşitlenmiştir. Diğer bir ifadeyle daha önce sadece normal lise mezunlarından oluşan İlahiyat Fakültesi öğrencileri artık İmam-Hatip mezunlarını da kabul etmiştir. Öğrenci kaynağının çeşitlenmesiyle birlikte İlahiyat Fakültesinin ders programında öğrencilerin eğitim düzeyleri açısından herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Alan yazın incelendiğinde öğrenci kaynağı sorununa işaret eden, 1973 tarihli “Milli Eğitim Temel Kanunu”ndan önce 1961 yılında MEB tarafından kurulan “Din ile ilgili Eğitim ve Öğretim Komitesi”nin hazırladığı rapora rastlanmaktadır. Dönemin Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Neşet Çağatay’ın da imzası bulunan raporda İlahiyat Fakültesinin öğretim programının normal lise mezunlarından oluşan öğrencilerine ağır geldiği şöyle açıklanmaktadır;

“Program tam bir başarı ile ve fakültenin kuruluş gayelerine uygun bir şekilde tatbiki hiç şüphesiz talebelerin fakülte öncesi yetişme durumlarıyla ilgili olacaktır. Sosyal ilimler sahasında öğretim yapan diğer fakültelere nazaran tamamen özel bir durum arz eden İlahiyat Fakültesinde, liselerde hiçbir şekilde karşılaşmadıkları derslerin yüklü programlarıyla karşı karşıya gelen talebelerin dört yıl içinde başarı kazanmaları ancak istisnai durumlarda mümkün olabilir.”¹⁵

Raporda işaret edilen sorun 1973 tarihli “Milli Eğitim Temel Kanunu”ndan sonra İmam-Hatip mezunu öğrencilerinin alımıyla çözülmüşse de normal lise mezunu İlahiyat öğrencileri için durum aynen devam etmiştir. 1981 yılında Yüksek Din Öğretimi kurumlarında isim ve öğretim programı birliği olmuş ancak öğrenci kaynağının eğitim düzeyine dönük herhangi bir çalışma olmamıştır.

28 Şubat 1997’den sonra yine din eğitimi konusu gündeme gelmiş ve din eğitimi veren orta ve yükseköğretim kurumlarında ve yaygın din eğitimi alanlarında değişiklikler meydana gelmiştir. Bu değişiklikler ortaöğretimde; İmam-Hatip orta kısımlarının kapatılması ve mezunlarının katsayı problemleri, yükseköğretimde; İlahiyat Fakültelerinin hazırlık sınıflarının kapatılması, pedagojik formasyon derslerinin kaldırılması ve İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi (DKAB) bölümünün açılması,¹⁶

15 Öcal, *Osmanlı’dan Günümüze Türkiye’de Din Eğitimi*, 401.

16 Kızılabdullah, “Dün, Bugün ve Gelecek Üçgeninde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Programları”, 32-33.

yaygın din eğitimi alanında; örneğin Kur'an Kursları sayısının giderek azalması şeklinde görülmüştür.¹⁷ Cumhuriyet tarihinin tek partili döneminde tedrici olarak din derslerinin kaldırılması ve çok partili dönemde de yeterince din derslerinin okullarda yer almaması, toplumda din eğitimi kaygısının artmasına neden olmuştur.¹⁸ Halk çocuklarına din dersi aldirmek ya da dinini öğretmek için çeşitli mecralara yönelmiştir.¹⁹ 28 Şubat sonrasında da aynı durumdan söz edilebilir.

Günümüze gelindiğinde din eğitimi ile ilgili durum ise okullarda zorunlu DKAB derslerinin yanında seçmeli din derslerinin konulması, İmam-Hatiplilerin kat sayı sorunlarının giderilmesi ve İmam-hatip okullarının orta kısmının tekrar açılması, bunun yanı sıra İmam-Hatip okullarının çeşitliliği de eklenmiştir. Ayrıca yaygın din eğitimi alanında Kur'an kurslarının sayısının artması, okul öncesi 4-6 yaş Kur'an Kurslarının açılması ve hemen hemen bütün sosyal hizmet alanlarına din hizmetlerinin sunulması gibi gelişmeler görülmektedir.

Cumhuriyetin ilanından günümüze kadarki süreçte din eğitimi alanındaki değişimler ve gelişmelere bakıldığında din eğitimi ve öğretimini şekillendiren (akademik camiayı göz ardı etmeden) siyaset kurumu olmuştur. Bu şekillendirme de bilimsel ve niteliksel saiklardan ziyade toplumsal talepler ya da ideolojik saiklarla gerçekleşmiş, denilebilir.²⁰

Yüksek din öğretimi kurumu olan İlahiyat Fakültelerinin ilk önce kendi bünyesinde açılan ve daha sonra da Eğitim Fakültesine nakledilen DKAB bölümü 2012 yılında tekrar İlahiyat Fakültelerine nakledilmiş ve 2014 yılından itibaren öğrenci almayarak kapatılmıştır.²¹ Bu süreçte her iki bölümün de öğrenci kaynağını eskisi gibi ortaöğretim mezunları oluşturmuştur. Ancak katsayısı probleminden dolayı ekseriyetini İmam-Hatiplilerin oluşturduğu söylenebilir. 2017-2018 eğitim-öğretim yılından itibaren Pedagojik Formasyon dersleri İlahiyat Fakültelerine tekrar verilmeğe başlanmıştır.

17 Koç, "Kur'an Kurslarında Din Eğitimi", 380-381.

18 Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi*, 85-86.

19 Sarıkaya, "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Dini Tarikat ve Cemaatlerin Toplumdaki Yeri", 96.

20 Tosun - Doğan, "İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılanması Üzerine", 488-489.

21 Kızılabdullah, "Dün, Bugün ve Gelecek Üçgeninde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Programları", 33.

İlahiyat Fakültelerinin temel problemleriyle ilgili alanyazın incelendiğinde öne çıkan temel meseleler olarak bu fakültelerin amacı, statüsü, adlandırılması, akademik yapılandırılması, öğrenci sayısındaki dengesiz artış, derslerin niteliği ve sayısı gibi temel meseleler tartışılmıştır.²² Yine saha çalışmaları incelendiğinde ilahiyat fakültelerinin öğrenci ve öğretim programıyla ilgili çeşitli çalışmalar yapılmıştır.²³ Bu konulara ilave olarak İlahiyat Fakültelerinin öğrenci kaynağı meselesi de ilave edilebilir. İlahiyat Fakültelerinin öğrenci kaynağı meselesi 1973 tarihli Milli Eğitim Temel Kanununun yayımlanmasından bu yana devam etmiş ancak öncelikli ve önemli problemler arasında yer almamıştır. Önemli problemler arasında yer almamasının önemli bir nedeni olarak din derslerinin eğitim kurumlarında varlık mücadelesi vermesi gösterilebilir. Fakat günümüzde durumun değiştiği gözlenmekte, varlık mücadelesinden ziyade nicel artışın nitel problemleri tartışılmaktadır.

İlahiyat Fakültelerinin öğrenci kaynaklarından İmam-Hatip Liseleri ile diğer liseler arasında amaç ve ders programı açısından farklılıklar söz konusudur. Turan ve Nazıroğlu'nun, "İlahiyat fakültesine yeni başlayan öğrencilerin sorun ve beklentileri" üzerine yaptıkları çalışmada, "ders materyallerinin yeterli ve tatmin edici düzeyde olup olmadığını" tespit etmek için sordukları sorunun cevaplarına yaptıkları Ki-Kare analizinde, lise türü açısından manidarlık düzeyinde anlamlı bir ilişki tespit etmişlerdir. Bu durumu, öğrencilerin orta öğrenim döneminde aldıkları bilgi ve hazır bulunuşluk düzeylerinden kaynaklandığı şeklinde yorumlamışlardır.²⁴ İlahiyat Fakültesini seçen bir İmam-Hatip mezunu öğrencisinin lise döneminde aldığı eğitim, İlahiyat Fakültesindeki öğrenimine temel oluş-

22 Geniş Bilgi için bk. Doğan, "Cumhuriyet Dönemi İlahiyat Fakülteleri/Dini Yükseköğretim: Tarihsel Gelişimi, Problemleri ve Geleceği", 238-243; Aydın, *Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme Felsefemiz Var mı?*, 40-42; Köylü, "Türkiye'de Yüksek Din Öğretimi: Nicelik mi Nitelik mi?", 23-29; Nazıroğlu, "Yüksek Din Öğretimi", *Din Eğitimi*, 162-164.

23 Geniş bilgi için bk. Özdemir, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İlahiyat programıyla ilgili görüşleri: SDÜ İlahiyat Örneği", 1-33; Erpay, "Öğrencilerin İlahiyat Fakültesine Yönelik Görüşleri", 423-473; Kirman - Demir, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Beklentisi ve Sorunları: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Örneği", 1-21; Özcan - Karaca, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinde Akademik Motivasyon ile Psikolojik İyi Oluş İlişkisi Üzerine Bir Araştırma", 321-341; Uçar, "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)", 97-170.

24 Turan - Nazıroğlu, "İlahiyat Fakültesine Yeni Gelen Öğrencilerin Sorun ve Beklentileri: OMÜ İlahiyat Fakültesi Örneği", 476.

tururken İmam-Hatip dışından gelen bir öğrencinin lise döneminde aldığı din eğitimi ise (seçmeli din dersi almadıysa) zorunlu “Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi” dersi ile sınırlıdır. Dolayısıyla bu iki farklı kaynaktan gelen öğrencileri İlahiyat Fakültesinde tek bir programa tabi tutulması İmam-Hatipli olmayan öğrenciler için dersleri takip etme, anlama ve öğrenme açısından nasıl bir problem oluşturuyor? Başka bir ifadeyle İmam-Hatipli olmayan öğrenciler, İmam-Hatipli öğrencilerle birlikte dersleri alırken ne tür zorluklar yaşıyorlar ve üstesinden gelmek için ne tür çözümler geliştiriyorlar? sorusu bu çalışmanın temel problemini oluşturmaktadır.

Bu çalışmada, İmam-Hatipli olmayan İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin öğrenim sürecinde dersleri takip etme, anlama ve öğrenmede karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunların üstesinden gelmek için başvurdukları yöntemler ve geliştirdikleri stratejilerin betimlenmesi amaçlanmıştır.

1. Yöntem

Araştırmanın amacına ulaşmak için bu çalışmada nitel yöntem desenlerinden durum çalışması araştırması benimsenmiştir. Nitel araştırma “sosyal ya da beşeri probleme bireylerin veya grupların atfettiği anlamları keşfetme ve anlamaya yönelik bir yaklaşımdır.”²⁵ Nitel Araştırma süreci; “sorunların ve işlem basamaklarının geliştirilmesi, genellikle katılımcıların kendi ortamlarından veri toplanması, özel durumlardan genel temalara ulaşılarak tümevarımsal veri analizi yapılması ve araştırmacının verilerin anlamını yorumlama aşamalarını kapsamaktadır. Yazılan son rapor esnek bir yapıya sahiptir.”²⁶ Durum çalışması araştırması ise, “araştırmacının gerçek yaşam, güncel, sınırlı bir sistem (bir durum) ya da belli zaman içerisindeki çoklu sınırlandırılmış sistemler (çoklu durumlar) hakkında detaylı ve derinlemesine bilgi topladığı, bir durum betimlemesi ya da durum temaları ortaya koyduğu nitel bir yaklaşımdır.”²⁷

Çalışma için önce literatür taraması yapılmış ve daha sonra sahadan veri toplamak amacıyla yarı yapılandırılmış anket formu hazırlanmıştır. Soruların bir kısmına (4,6,7) ‘Evet’ ve ‘Hayır’ seçenekleri eklenerek bu seçeneklerin gerekçeleri istenmiştir. Araştırmanın çalışma grubunu Trabzon Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğrenim gören, İmam-Hatipli

25 Creswell, *Araştırma Deseni, Nitel Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, 4.

26 Creswell, *Araştırma Deseni, Nitel Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*, 4.

27 Creswell, *Nitel Araştırma Yöntemleri*, 99.

olmayan, 2018-2019 öğretim yılı 4. sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Anketi uygulamak için Fakülte yönetiminden izin alınarak 3-7 Aralık 2018 tarihleri arasında çalışma grubu öğrencilerin görüşlerine başvurulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunu sadece son sınıf öğrencilerinden seçilmesindeki maksat ise bu öğrencilerin İlahiyat programının hemen hemen bütün aşamalarından geçmiş olmalarıdır. Araştırma gönüllülük esasına göre toplam 34 çalışma grubu öğrencine uygulanmıştır. Sorular çalışma grubu öğrencilerinin öğrenim sürecinde dersleri anlama ve öğrenme açısından karşılaştıkları sorunlar ve bu sorunları aşmada geliştirdikleri yöntemler/stratejiler olmak üzere iki kategoride hazırlanmıştır. Çalışma grubu öğrencilerinin İlahiyat Fakültesine başlamadan önce İlahiyat Fakültesinin Anabilim derslerine benzer veya aynı derslerden herhangi bir ders alıp almadıkları ve hangi derslerde zorlandıklarını belirlemek için cevap alınmaya çalışılmıştır. Dersleri öğrenme ve anlamada sorunlarla karşılaşmış ve karşılaşmadıkları, bu sorunların üstesinden gelmek için ek çalışmalara ihtiyaç duyup duymadıkları, ne tür sorunlarla karşılaştıkları ve hangi stratejilerle sorunları çözdükleri hususunda da açık uçlu sorularla cevaplar alınmaya çalışılmıştır. Bulgular ise verilen cevapların ortak noktaları dikkate alınarak sınıflandırılmıştır. Soruların bir kısmında yer alan 'Evet' ve 'Hayır' seçeneklerinden elde edilen bulguların frekans dağılımı yapılmıştır. Makalede ilk önce bulgular verilmiş ve açıklamaları yapılmıştır. Bulguların değerlendirmesi ise 'Değerlendirme ve Sonuç' bölümünde yapılmıştır.

2. Bulgular

Çalışma grubu öğrencilerine İlahiyat Fakültesine başlamadan önce örgün veya yaygın eğitim kurumlarında aşağıda yer alan dersler veya benzer derslerden hangilerini aldıkları sorusu sorulmuştur. Çalışma grubu öğrencilerinin verdikleri cevaplar ise tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1:

Sıra	Dersler	Aldım		Almadım	
		f	%	f	%
1	Kur’an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmi	17	%50	17	%50)
2	Arap Dili ve Belâğatı	3	% 8.8	31	% 91.2
3	Tefsir	3	% 8.8	31	% 91.2
4	Hadis	3	% 8.8	31	% 91.2
5	Kelam	3	% 8.8	31	% 91.2
6	İslam Hukuku/Fıkıh	3	% 8.8	31	% 91.2
7	İslam Mezhepleri Tarihi	3	% 8.8	31	% 91.2
8	Tasavvuf	3	% 8.8	31	% 91.2
9	İslam Tarihi	5	% 14.7	29	% 85.3
10	Türk İslam Sanatları Tarihi	4	% 11.8	30	% 88.2
11	Türk İslam Edebiyatı	6	% 17.6	28	% 82.4
12	Türk Din Musikisi	3	% 8.8	31	% 91.2
13	İslam Felsefesi	3	% 8.8	31	% 91.2
14	Din Felsefesi	3	% 8.8	31	% 91.2
15	Din Eğitimi	3	% 8.8	31	% 91.2
16	Din Psikolojisi	3	% 8.8	31	% 91.2
17	Din Sosyolojisi	3	% 8.8	31	% 91.2
18	Dinler Tarihi	3	% 8.8	31	% 91.2

Tabloda yer alan sonuçlara göre, çalışma grubu öğrencilerinin İlahiyat Fakültesine başlamadan önce İlahiyat Fakültesi programında yer alan temel derslerden Kuran-ı Kerim dersini % 50’si aldığı % 50’si ise almadıklarını belirtmiştir. Diğer dersleri çalışma grubu öğrencilerinin ortalama % 91’i almadıklarını belirtmişlerdir. Derslerin hepsini daha önce aldığını belirten çalışma grubu öğrencileri % 9 civarında görülmektedir. Çalışma grubu öğrencilerinin 3. soruya verdikleri cevaplarından bu dersleri alan

%9'un dersleri almalarındaki motivasyon kaynağı ise, "bireysel ilgi, muhafazakâr ailede yetişme ve ailede ilahiyatçı olması" anlaşılmaktadır.

Çalışma grubu öğrencilerine hangi dersleri anlama ve öğrenmede zorlandıkları ve hangilerinde ise zorlanmadıkları sorusu sorulmuştur. Verilen cevaplar tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2:

Sıra	Dersler	Zorlandım	Kısmen Zorlandım	Normaldi	Kolaydı	Çok kolaydı	Toplam
1	Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat İlmî	38,2	17,6	29,4	5,9	8,8	%100
2	Arap Dili ve Belagati	67,6	26,5	2,9	2,9	0,0	%100
3	Tefsir	35,3	38,2	17,6	8,8	8,8	%100
4	Hadis	26,5	29,4	29,4	14,7	0,0	%100
5	Kelam	26,5	5,9	44,1	20,6	2,9	%100
6	İslam Hukuku/Fıkıh	14,7	11,8	44,1	26,5	2,9	%100
7	İslam Mezhepleri Tarihi	14,7	11,8	38,2	26,5	8,8	%100
8	Tasavvuf	5,9	2,9	32,4	44,1	14,7	%100
9	İslam Tarihi	20,6	26,5	26,5	26,5	0,0	%100
10	Türk İslam Sanatları Tarihi	9,4	6,3	46,9	28,1	9,4	%100
11	Türk İslam Edebiyatı	6,3	6,3	31,3	46,9	9,4	%100
12	Türk Din Musikisi	6,3	3,1	12,5	28,1	50,0	%100
13	İslam Felsefesi	26,5	32,4	35,3	5,9	0,0	%100
14	Din Felsefesi	29,4	17,6	47,1	5,9	0,0	%100
15	Din Eğitimi	14,7	8,8	38,2	26,5	11,8	%100
16	Din Psikolojisi	11,8	8,8	35,3	32,4	11,8	%100
17	Din Sosyolojisi	9,1	6,1	36,4	33,3	15,2	%100
18	Dinler Tarihi	11,8	5,9	58,8	20,6	2,9	%100

Tablo 2'te yer alan sonuçlara göre, Kur'an-ı Kerim Okuma ve Kıraat ilmi dersinde öğrencilerin 38,2'si zorlandıklarını, % 17,6'sı da kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 29,4'ü normal olduğunu belirtmiştir. % 5,9'u ise kolay, % 8,8'i de çok kolay olduğunu belirtmiştir.

Arap Dili ve Belagati dersinde öğrencilerin % 67,6'sı zorlandıkları-

nı, % 26,5'i de kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 2,9'u normal olduğunu belirtmiştir. % 2,9'u ise kolay olduğunu belirtmiştir.

Tefsir dersinde öğrencilerin % 35,3'ü zorlandıklarını, % 38,2'i kısmen de zorlandıklarını belirtirken, % 17,6'sı normal olduğunu belirtmiştir. % 8,8'i ise kolay, % 8,8'i de çok kolay olduğunu belirtmiştir.

Hadis dersinde öğrencilerin % 26,5'i zorlandıklarını, % 29,4'ü de kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 29,4'ü normal olduğunu belirtmiştir. % 14,7'si ise kolay olduğunu belirtmiştir.

Kelam dersinde öğrencilerin % 26,5'i zorlandıklarını, % 5,9'u da kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 44,1'i normal olduğunu belirtmiştir. % 20,6'sı ise kolay, % 2,9'u de çok kolay olduğunu belirtmiştir.

İslam hukuku dersinde öğrencilerin % 14,7'si zorlandıklarını, % 11,8'i de kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 44,1'i normal olduğunu belirtmiştir. % 26,5'i ise kolay, % 2,9'u da çok kolay olduğunu belirtmiştir.

İslam Mezhepleri Tarihi dersinde öğrencilerin % 14,7'si zorlandıklarını, % 11,8'i de kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 38,2'si normal olduğunu belirtmiştir. % 26,5'i ise kolay, % 8,8'i de çok kolay olduğunu belirtmiştir.

Tasavvuf dersinde öğrencilerin % 5,9'u zorlandıklarını, % 2,9'u da kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 32,4'ü normal olduğunu belirtmiştir. % 44,1'i ise kolay, % 14,7'si de çok kolay olduğunu belirtmiştir.

İslam Tarihi dersinde öğrencilerin % 20,6'sı zorlandıklarını, % 26,5'i de kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 26,5'i normal olduğunu belirtmiştir. % 26,5'i ise kolay olduğunu belirtmiştir.

Türk İslam Sanatları Tarihi dersinde öğrencilerin % 9,4'ü zorlandıklarını, % 6,3'ü de kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 46,9'u normal olduğunu belirtmiştir. % 28,1'i ise kolay, % 9,4'ü de çok kolay olduğunu belirtmiştir.

Türk İslam Edebiyatı dersinde öğrencilerin % 6,3'ü zorlandıklarını, % 6,3'ü de kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 31,3'ü normal olduğunu belirtmiştir. % 46,9'u ise kolay, % 9,4'ü de çok kolay olduğunu belirtmiştir.

Türk Din Musikisi dersinde öğrencilerin % 6,3'ü zorlandıklarını, % 3,1'i de kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 12,5'i normal olduğunu

belirtmiştir. % 28,1'i ise kolay, % 50'i de çok kolay olduğunu belirtmiştir.

İslam Felsefesi dersinde öğrencilerin % 26,5'i zorlandıklarını, % 32,4'ü de kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 35,3'ü normal olduğunu belirtmiştir. % 5,9'u ise kolay olduğunu belirtmiştir.

Din Felsefesi dersinde öğrencilerin % 29,4'ü zorlandıklarını, % 17,6'sı da kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 47,1'i normal olduğunu belirtmiştir. % 5,9'u ise kolay olduğunu belirtmiştir.

Din Eğitimi dersinde öğrencilerin % 14,7'si zorlandıklarını, % 8,8'i de kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 38,2'si normal olduğunu belirtmiştir. % 26,5'i ise kolay, % 11,8'i de çok kolay olduğunu belirtmiştir.

Din Psikolojisi dersinde öğrencilerin % 11,8'i zorlandıklarını, % 8,8'i de kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 35,3'ü normal olduğunu belirtmiştir. % 32,4'ü ise kolay, % 11,8'i de çok kolay olduğunu belirtmiştir.

Din Sosyolojisi dersinde öğrencilerin % 9,1'i zorlandıklarını, % 6,1'i de kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 36,4'ü normal olduğunu belirtmiştir. % 33,3'ü ise kolay, % 15,2'si de çok kolay olduğunu belirtmiştir.

Dinler Tarihi dersinde öğrencilerin % 11,8'i zorlandıklarını, % 5,9'u da kısmen zorlandıklarını belirtirken, % 58,8'i normal olduğunu belirtmiştir. % 20,6'sı ise kolay, % 2,9'u da çok kolay olduğunu belirtmiştir.

Dersler genel olarak üç bölüme ayrılıp değerlendirildiğinde, çalışma grubu öğrencilerinin Temel İslam Bilimleri Bölümü derslerinde özellikle Arapça, Kur'an-ı Kerim, Tefsir, Hadis ve Kelam derslerinde çok zorlandıkları görülmektedir. İslam Tarihi ve Sanatları Bölümü derslerinde, kolaya yakın bir tablo olduğu görülür. Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü derslerinde ise öğrencilerin pek zorlanmadıkları derslerin normal bir seviyede olduğu görülmektedir.

Çalışma grubu öğrencilerine "İlahiyat Fakültesini tercih etmenizdenizi yönlendiren unsur/unsurlar nelerdi?" Sorusu sorulmuştur. Bütün çalışma grubu öğrencileri soruyu cevaplamıştır. Veriler tablo-3'te, 4 kategoride gruplandırılmıştır.

Tablo 3:

	f	%
Bireysel İlgi	17	50,0
Aile	6	17,6
Çevre	4	11,8
Diğer	7	20,6
Total	34	100,0

Tablo 3'teki verilere göre çalışma grubu öğrencilerinin % 50'si kendi isteğiyle; % 17,6'sı aile ve % 11,8'i de çevrenin etki ve yönlendirmesiyle İlahiyat Fakültesini tercih etmişlerdir. Diğer sebeplerden dolayı İlahiyat Fakültesini tercih eden öğrenciler ise % 20'yi oluşturmaktadır. 'Diğer' kategorisine alınan öğrencilerin cevapları ise;

- Tercih sıralaması hatası
- İstedğim bölüme puanım yetmedi
- Önü açıldı
- Atanması kolay diye tercih ettim
- Hayat şartları yani bir ilim öğrenmek için değil de atanması iyi olduğu için seçtim
- Yerleşmek istediğim fakülteye yerleşemediğim için tercih ettim
- İleriye dönük olarak meslek sahibi olma konusunda daha kolay bir süreç yaşayacağımı düşündüm. İslami ilimlere ilgim vardı

Çalışma grubu öğrencilerinin verdikleri cevaplarda altı çizilmesi gereken noktalar ise % 50'sinin kendi isteğiyle İlahiyat Fakültesini tercih etmeleridir. İkinci olarak da "Diğer" kategorisinin cevaplarından İlahiyat Fakültesini gelecek vadeden bir meslek olarak görmeleridir ve bu da isteyerek bu mesleği seçenlerin oranını artırmaktadır.

Çalışma grubu öğrencilerine "İlahiyat/Dini literatür açısından dersleri takip etmede zorluk yaşadınız mı?" Sorusu sorulmuştur. Evet ve hayır şeklinde verdikleri kısa cevaplar tablo-4'te verilmiştir.

Tablo 4:

	f	%
Evet	27	79,4
Hayır	7	20,6
Total	34	100,0

Çalışma grubu öğrencilerinin % 79,4'ü ilahiyat/din diline aşına olmadıklarından dolayı dersleri takip etmede zorluk yaşadıklarını ifade ederken % 20,6'sı ise zorluk yaşamadıklarını belirtmişlerdir. Soruya verilen gerekçeli cevaplar arasından ortak noktaları ifade eden cevaplar/temalar seçilip aşağıda sınıflandırılmıştır.

➤ Zorluk yaşayanların belirttikleri gerekçeler;

- Üniversiteye gelene kadar hiç duymadığım kavramları ilahiyatta duyunca çok zorlandım
- İlk defa gördüğüm derslerdi, İlk defa Arapça ile tanıştım. Hiçbir alt yapım olmadığı için derslere adapte olmakta zorlandım. Aşına olmadığım için
- Kur'an okumayı bile bilmeyen biri olarak çok zorlandım
- İmam hatipli arkadaşlarım az çok bilgiye sahipti. Biz onlara göre daha geride kalıyorduk ve hocalar çoğu zaman "zaten bildiğiniz şeyler" deyip üzerinde durmadıkları konularda aslında biz hiçbir bilgiye sahip değildik.
- İlk senelerde yaşadım. Bazı kelimeleri anlayamadım ve bazı olayları bilmediğim için zorlandım

➤ Zorluk yaşamayanların belirttikleri gerekçeler;

- Yeterli bir şekilde düzenli çalıştım.
- Azmettim.
- Ezber yeteneğim kuvvetli.
- Zorluk çekmedim ezberim iyiydi

Çalışma grubu öğrencilerinin cevaplarında öne çıkan noktalar ise; İlahiyat dersleriyle ilgili alt yapıya sahip olmadıklarından zorluk

yaşadıkları, hocaların yaklaşımları, başka bir ifadeyle bütün öğrencileri İmam-Hatip mezunu olarak görüp ders işlemeleri ve ezberci öğretim anlayışının geçerli olmasıdır.

Çalışma grubu öğrencilerine önceki soruya paralel olarak “İmam-Hatip mezunu olmamanız dersleri anlamada ne tür eksiler veya artılar getirmiştir?” sorusu sorulmuştur. Soruyu çalışma grubundaki bütün öğrenciler cevaplamıştır. Bu soruya verilen cevapların arasından ortak noktaları ifade eden cevaplar/temalar seçilip aşağıda verilmiştir.

- Daha önce bilgi sahibi olmadığımız için daha fazla çalışmamız gerekti. Yeni öğrendiğim için ilgi çekici oldu ve okulla olan ilişkinin iyi olmasını sağladı
- Eksiler olarak ilk defa duyduğum şeyler olduğu için anlama ve öğrenmede zaman kaybı olmuştur. Artı olarak da bazı dersler ve bazı konularda önyargılı olmadığım için daha objektif olup daha iyi anladım ve kavradım.
- İmam hatipli olmamam çok yönlü düşünmeme yardımcı oldu. Tek taraflı herkesin kabul ettiği şekilde kabul etmiyorum. Eksikliği de en basit dini konularda herkesin bilgisi varken benim yok.
- Bilgi sahibi olmamamın avantajı oldu eğer geçmişte yanlış bilgi edinseydim onu yıkıp yeni bilgi edinmekte zorlanırdım.
- Açıkçası pek bir dezavantajını yaşamadım. Çünkü İmam-Hatip eğitimi pek değerli değil
- Sadece hazırlık döneminde eksiklik yaşadık
- Eksiklerini çok yaşadım ve hala yaşamaktayım bilhassa Kur’an Tecvit ve Kıraat derslerinde.
- Derslerle ilk defa karşılaştığım için meraklı ve iştiaklıyım
- Bazı yerleri anlamaya çalışırken derste geri kaldığımı gördüm. Yani kavramları yeni duyduğum sebebiyle ilgimi daha çok çekiyor.
- Artısı olmadı eksikliklerinden dolayı bölümü bırakmayı düşündüm.

- Sayısal mezunu olduğum için aşırı sözel dersler ve ezberci sistem bana ters geldi çalışma yöntemimi değiştirmem gerekiyordu. Artı yanı ise sözel dersler sayısala göre daha kolay.
- Eksiklik pek fazla yaşamadım çünkü ezberci sistem ezberin iyi olursa zorluk çekmezsiz.
- Daha geç anlamaya sebep oldu, daha fazla azim gerekiyor.
- Alt yapısı eksikliği olarak ilk defa duyduğum kelimeler. K. Kerim dahi bilmiyordum burada öğrendim.

Çalışma grubu öğrencilerinin yukarıdaki soruya verdikleri cevaplarda öne çıkan noktalar ise; İmam-Hatipli olmayan öğrencilerin İmam-Hatiplilere nazaran daha çok çalışmaları gerektiği, bu da onlar için ek zaman demektir. Derslere yaklaşımları noktasında ise, önceden bilgi sahibi olmadıklarından dolayı ön kabullere sahip olmadıkları ve bu avantajdan yararlanarak önyargısız, objektif ve çok yönlü düşünebilmeleridir.

Çalışma grubu öğrencilerine “Size göre, İmam-Hatip lisesinden mezun olan ve diğer liselerden mezun olan öğrenciler arasında, ders başarısı açısından bir farklılık var mı?” Sorusu soruldu. Çalışma grubu öğrencilerinin ‘Evet’ ve ‘Hayır’ şeklinde verdikleri kısa cevaplar aşağıda tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5:

	f	%
Evet	17	50,0
Hayır	16	47,1
Cevap yok	1	2,9
Total	34	100,0

Tablo 5’teki verilere göre çalışma grubu öğrencilerinin % 50’si evet; % 47,1’i hayır cevabını verirken % 2,9’u da soruyu cevaplamamıştır. Çalışma grubu öğrencilerinin soruya gerekçeli cevaplar arasından ortak noktaları ifade eden cevaplar/temalar seçilip aşağıda verilmiştir.

Evet diyenler;

- Çünkü önceden genel bilgileri daha detaylı bir şekilde, öğren-

meye hazır zihninde bulunuyordu. Fakat hiçbir haberi olmayanlar ise sanki uzaydan gelmiş gibiydi.

- Bazı derslerde tabi, bu da önceden bu dersleri görmüş olmadıklarından kaynaklanıyor.
- İmam-Hatipli arkadaşların önceden bilgi sahibi olmaları sebebiyle dersi daha kolay anlayabiliyorlardı.
- İlk bakışta İmam-hatip dışından gelenler korku duyuyor. Başta fazla azmetmek gerekir. Azmedildiğinde bir başarı da sağlayabiliyor. Fakat öğrencinin sabrı ve azmi gerekiyor.
- Öğrencilerin hazırbulunuşlukları bir dersteki en önemli faktördür. Önceden bilgisi olmayanların daha fazla çalışması gerekir.
- İmam-Hatip öğrencileri zaten bu derslerin birçoğunu aldı. Buraya geldiklerinde sadece bu bilgileri pekiştirme işi kalıyor.
- İmam-Hatip mezunları burayı lise gibi görüyor.
- Altyapı ne kadar iyi ise başarı o kadar iyidir
- İyi bir İmam-Hatip Lisesinden mezun olan öğrencilerin lise bilgileri üniversite yıllarında büyük avantaj sağlıyor. Biz öğrenirken onlara hatırlama oluyor birçok konu. Bu yüzden onların öğrenme hızları daha yüksek.

Hayır diyenler;

- Çalışan her şeyi başarır.
- Kişinin kendi azmi ve kararlı oluşu her şeye galip gelir.
- Kişi kendi bilgi ve anlama seviyesine göre çalışarak aradaki farkı kolayca kapatabiliyor.
- Ben onların (İmam-hatipli) bazılarında kendimi daha iyi görüyorum. Onlar da okuduklarını unuttuğu için, biraz da bu durum çalışmayla ilgili.
- İnsan istediği şeyi elde edebilir.
- İmam hatip öğrencileri fazla özgüvenli oluyor ve ders çalışmıyor. Biz ise onlara yetişmek için fazla ders çalışıyoruz. En basitinden hazırlık sınıfında düz liselilerden az kişi kalmasına rağmen

men İmam-Hatip lisesinde kalanlar çok fazla.

- Sınav sadece ezbere dayanıyor. Öğrencinin anlayıp anlamadığı önemli değil, ezberi iyi olan başarılıdır.

Çalışma grubu öğrencileri kendilerini İmam-Hatiplilerle kıyaslayarak yukarıdaki soruya verdikleri cevaplarıyla eşit ağırlıkta farklı yaklaşımda oldukları görülmektedir. Verdikleri cevaplardan önce çıkacak noktalar ise; İmam-Hatipliler derslerde bilgilerini pekiştirirken, kendileri ise temel bilgi ve kavramları öğrenme aşamasında olmalarıdır. Ders başarısında İmam-Hatiplilerle herhangi bir fark görmeyenler ise; azim ve çalışkanlığa işaret etmeleridir.

Çalışma grubu öğrencilerine “Derslerde başarılı olmak için ek ders etkinliklerine ihtiyaç duydunuz mu?” sorusu soruldu. Çalışma grubu öğrencilerinin ‘Evet’ ve ‘Hayır’ şeklinde verdikleri kısa cevaplar aşağıda tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6:

	f	%
Evet	18	52,9
Hayır	16	47,1
Total	34	100,0

Tablo 6’daki verilere göre çalışma grubu öğrencilerinin %52,9’u ‘Evet’ diyerek ek derslere ihtiyaç duyduklarını belirtirken; %47,1’i ise ‘Hayır’ cevabıyla ek derslere ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir. Soruya gerekçeli cevapları ise arasından ortak noktaları ifade eden cevaplar/temalar seçilip aşağıda verilmiştir.

Evet diyeler;

- Çünkü Kur’an okumam zayıftı
- K. kerim dersi için üzerinde çok durmak gerekiyor. Mahreç ve Tecvit anlamında gelişme kaydedebilmek adına Kuran kursuna gittim. Arapça için de ders dışı yapılan Arapça ve Hadis derslerine katıldım.
- İhtiyaç duyduk ama dersler yoğun olduğu için gitme fırsatımız

olmadı

- Sürekli Kuran ve Arapça kurslarına gittim
- İlk defa gördüğüm için arkadaşlarımdan yardım aldım.
- Bazı dersler için altyapı eksikliği
- Bence sıfırdan başlanmalı diğer öğrencileri de düşünmeliler
- Hayır diyenler;
- Bireysel çalıma ile üstesinden gelme
- Sadece muafiyete kaldığım için birilerinden destek aldım almadığım zamanlar da başarı gösterdim.
- Okuldaki dersler yeterli geliyor

Çalışma grubu öğrencileri yukarıdaki soruya da yaklaşık eşit ağırlıkta farklı yaklaşımda bulunmuşlardır. Ancak şunun altını çizmekte fayda var. Ek derslere ihtiyaç duyanlar kadar ihtiyaç duymadığını söyleyenler de ek çalışmalara ihtiyaç duymakta fakat farklı şekillerde bu eksikliği gidermektedirler.

Çalışma grubu öğrencilerine önceki soruya paralel olarak sorulan “İlahiyat Fakültesinde dersleri başarmak için nasıl bir yol izlediniz?” sorusuna çalışma grubu öğrencilerinin verdikleri cevapların arasından ortak noktaları ifade eden cevaplar/temalar seçilip aşağıda verilmiştir.

- Günü gününe çalışma, kuran ezberimi hiçbir dersin önüne gecirmedi bu şekilde hiçbir sorun yaşamadım.
- Düzenli ve planlı çalışmak. Sınav akşamları ezber yapmak
- Tamamen semimi söylüyorum ki ekstra bir yol izleyemedim
- Arkadaşlarımdan yardım aldım
- Derslere aktif katılarak
- Kuran ve Arapça kurslarına gitmek
- Kendi çabam
- Çok çalıştım lisede çalışmadığım kadar ama en çok kuran ezberi için uğraştım
- Hocalarımı dikkatli dinledim düzenli çalıştım

Çalışma grubu öğrencilerine “Sizce İmam-Hatip dışından İlahiyat Fakültesine okumaya gelen bir öğrenci hazırbulunuşluk düzeyi eksikliğini nasıl kapatılabilir?” sorusu soruldu. Soruya verdikleri cevapların arasından ortak noktaları ifade eden cevaplar/temalar seçilip aşağıda verilmiştir.

- Hazırlıktan itibaren dersleri sıkı tutarak başarabilirler
- Ek derslere katılabilir, hocalardan yardım alınabilir düzenli çalışılabilir.
- Biraz daha merak ve araştırmaya, okumaya yatkınlıkla bu eksiklik kapatılabilir
- İmam-Hatip Lisesi mezunu arkadaşlarından destek almalı
- Arapçaya çok fazla zaman ayırmalılar. Dil konusunda geliştirildiği sürece ve yapabildiğini düşünürse problem kalmıyor.
- Tercihim gelmemeleri şimdiki aklım olsa gelmem ama çalışarak her şeyin üstünden gelinebilir.
- Hazırlıkta Arapçanın yanında bir oryantasyon haftası yapıp öğrencilerin bilgi düzeyine bakılabilir. Ona göre biraz daha açıklayıcı dersler işlenebilir.
- İnternet ya da kurslardan eksik olduğu alanları öğrenebilir.
- Derslerle ilgili araştırmalar yapmalı

Çalışma grubu öğrencilerine son soru olarak “Sorularda işaret edilmeyen ancak anlatmak istediğiniz hazırbulunuşluk düzeyi farklılığından kaynaklanan problemler varsa lütfen anlattınız.” sorusu soruldu. Bu soruya çalışma grubu öğrencilerinin % 35,3’ü cevap verirken, % 64,7’si ise soruları yeterli bulmuştur. Soruyu cevaplayan öğrenciler ilave olarak işaret ettikleri konular ise ortak noktaları ifade eden cevaplar/temalar seçilip aşağıda verilmiştir.

- Dersler çok fazla, kendimizi bir alana veremiyoruz. Sadece sınav odaklı çalışıyoruz. Bu durumda da kalifiyesiz bir ilahiyat öğrencisi yetişmiş oluyor. Seçmeli dersleri azaltıp temel derslere daha çok önem verilebilir.
- Bazı hocalarımız bunları İmam-Hatip Lisesinde gördünüz ya da

duydunuz diyor, ama düşünmeliler ki hiçbir fikri olmayan arkadaşlar var. Bence çoğu şeyi açıklayarak devam etmeliler.

- Bence İlahiyat İmam-Hatip'in bir üst eğitimi değil, çünkü bu derslerin hepsi ezber. Sınavlarda dinleyen çalışan değil, ezber yapan başarıyor. Biz de mecbur ayak uyduruyoruz.
- Bence düz lise mezunlarını da düşünsünler ve ona göre ders planı yapılmalı.
- Benim aileden alt yapım vardı fazla problem yaşamadım.
- Öğrencilerin bilgileri, özellikle hazırlık ve 1. Sınıfta temeli attığı için bu sınıflara dikkat edilsin. Danışman hocaların öğrencilerle içli dışlı olması gerekiyor. Çünkü yeni gelen öğrenci çekimser oluyor. Okula alışmada problem yaşıyorlar bir de derslere yabancı olursa bu öğrenci için büyük bir azim istiyor.
- Hocaların, bazı şeyleri biliyormuşuz gibi üstünden geçmesi çok olumsuz bir durum.

Çalışma grubu öğrencilerinin bu soruya verdikleri cevaplardan öne çıkan noktalar ise; ders çeşidinin çokluğu, hocaların yaklaşımı, ezberci öğretim yöntemi ve öğretim programının öğrenci kaynağına göre şekillendirilmemesidir.

Sonuç, Değerlendirme ve Öneriler

Eğitim amaçları gereği İmam-Hatip liseleri ve diğer liseler arasında bazı temel farklılıklar bulunmaktadır. Dolayısıyla bu farklılıklar doğal olarak öğrencilerin edindikleri bilgi birikimi ve becerisine yansımaktadır. Bu iki farklı alandan (İmam-Hatip ve diğer Liseler) mezun olup İlahiyat Fakültesini seçen öğrencilerin aynı öğretim programıyla öğrenim görmelerinden kaynaklanan sorunlar ve bu sorunların çözümünde öğrencilerin geliştirdikleri stratejiler bu çalışma ile betimlemeye çalışıldı. Elde edilen sonuçlar maddeler halinde şöyledir;

Bu çalışmada, çalışma grubu öğrencilerinin hemen hemen hepsi İlahiyat fakültesinde okutulan dersler veya benzeri derslerle ilgili bir alt-yapıya sahip olmadan İlahiyat Fakültesine başladıkları tespit edilmiştir.

1. Bu öğrencilerin dini bilgileri ilk ve ortaöğretimde aldıkları DKAB dersleriyle sınırlandırmak mümkündür.

2. Çalışma grubu öğrencilerinin Temel İslam Bilimleri Bölümü derslerinde çok zorlandıkları tespit edilmiştir.
3. Çalışma grubu öğrencilerinin İlahiyat Fakültesini tercihlerinde, ağırlıklı olarak kendi ilgi ve istekleri daha sonra sırasıyla aile ve çevrenin etkisi ve yönlendirmesi ve diğer sebepler (kolay iş sahibi olama vb.) etkili olmuştur.
4. Çalışma grubu öğrencilerinin büyük çoğunluğu dini literatürle daha önce aşina olmadıkları, dolayısıyla dersleri takip etme, anlama ve öğrenmede zorlandıkları tespit edilmiştir.
5. Öğretim elemanlarından bir kısmı bütün öğrencileri İmam-Hatipli olduğu düşüncesi ya da yanılığısıyla ders işledikleri, çalışma grubu öğrencilerinin ifadelerinde yer almıştır.
6. Çalışma grubu öğrencileri derslerde uyum sağlamada karşılaştıkları zorlukları kendi azim ve çabalarıyla üstesinden gelebildiklerini ifade etmişlerdir.
7. Çalışma grubu öğrencilerinin derslerde başarılı olabilmeleri için ek derse/çalışmaya ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir.
8. Çalışma grubu öğrencileri derslerde başarılı olabilmek ve eksiklerini tamamlamak için yaygın din eğitimi kurumlarından istifade ettikleri tespit edilmiştir.

Çalışmanın sonuçları değerlendirildiğinde çalışma grubu öğrencileri İlahiyat Fakültesinde okutulan veya benzeri derslerle ilgili İlahiyat Fakültesine başlamadan önce herhangi bir altyapıya sahip olmamaları ve bu durumun tabii sonucu olarak İlahiyat Fakültesinde aldıkları dersleri anlama ve öğrenmede özellikle Temel İslam Bilimleri derslerinde zorlandıkları görülmektedir. Ayrıca öğrencilerin bu temel bilgi eksikliği, orta-öğretim döneminde yaygın din eğitimi kurumlarından da faydalanmadıklarının göstergesi olarak değerlendirilebilir. İslam Tarihi ve Sanatları ile Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü derslerinde ise, ilk ve ortaöğretimde aldıkları sosyal bilimler dersleriyle (Tarih, Felsefe, Dil ve Edebiyat gibi dersler) mahiyet itibarıyla daha yakın olduğundan, yoğunluk ve zorluk derecesi fazla olsa da dersleri anlama ve öğrenmede pek zorlanmadıkları değerlendirilebilir.

Kendi ilgi ve arzularıyla İlahiyat Fakültesini seçtiklerini belirten ça-

İşma grubu öğrencilerinin dersleri başarmada yüksek motivasyona sahip oldukları söylenebilir. Bu konudaki görüşlerini; dersleri ilk defa aldıkları için ilgilerini çekmesi ve ilgiyle dersleri takip etmeleri, dini konulara bilinçli anlamda ilk defa öğrendiklerinden dolayı önyargısız oldukları, objektif yaklaşabildikleri ve çok yönlü bakabildikleri şeklinde özetlenebilir. Tercihlerinde aile, çevre ve diğer faktörlerin etkili olduğunu belirten çalışma grubu öğrencileri için adaptasyon sorunu ve motivasyon düşüklüğünden bahsedilebilir.

Çalışma grubu öğrencilerinin büyük çoğunluğunun dini literatüre daha önce aşina olmamaları, dolayısıyla dini literatür açısından dersleri takip etme, anlama ve öğrenmede zorlanmalarının yanı sıra bazı öğretim elemanlarının sınıftaki bütün öğrencileri İmam-Hatipli olarak görme yanlılığına düşmeleri ve ona göre ders işlemeleri, altı çizilmesi gereken önemli bir sorundur.

İmam-Hatipli olmayan öğrencilerin ek derslere ihtiyaç duymaları İmam-Hatiplilerle aralarındaki farkı kapatmaları açısından elzem görülmektedir. Ancak yürürlükte olan programa göre öğrencilerin bazı dönemlerde 13 farklı ders almalarının hemen hemen bütün öğrenciler tarafından kendi başında bir sorun olarak görüldüğü gözlemlenmektedir. Zorunlu ders çeşidi çokluğunun yanında ek ya da takviye olarak dersler koymak da yoğunluk açısından nitelik sorununu beraberinde getirebilmektedir.

Genel olarak bakıldığında İmam-Hatipli olmayan İlahiyat Fakültesi öğrencilerinin temel sorunları, alanla ilgili temel bilgi ve birikime sahip olmamaları ve İmam-Hatipli öğrencilerle aynı sınıfta ve bir arada aynı dersleri almalarıdır. Öğrencilerin eğitim düzeyine göre yapılmayan bir eğitim başlı başına bir sorundur. Şöyle ki bir öğretim elemanı eğer İmam-Hatipli öğrencilere göre ders işlerse, İlahiyat alan dersleriyle ilgili belli bir alt yapıya sahip olmayan diğer öğrenciler için sorun oluşur. Dersleri takip etmeleri zor olur. Dersleri takip edemeyen öğrenciler dersleri anlamada zorluk çekerler ve istenilen öğretim ve öğrenme gerçekleşmez. Eğer öğretim elemanı İmam-Hatipli olmayan öğrencilerin seviyelerine göre ders işlerse bu sefer de İmam-Hatipli öğrenciler için sorun oluşur. Dersler tekrardan ibaret olur. Motivasyonları düşer. Zaman ve ekonomik kaybı da buna ilave edilebilir.

Kısa vadeli çözüm olarak İmam-Hatipli olmayan öğrencilere dönük

program dışı dersler konulabilir. Böylece takviye derse ihtiyacı olan öğrencilerin ihtiyaçları dışarıda değil kendi fakültesinde karşılanmış olur.

İmam-Hatipli olmayan öğrencilerle hazırlık, 1. ve 2. sınıfa kadar ayrı bir sınıfta ders işlenebilir. Bu uygulama ile öğrencilerin eksikliklerine yönelik seçmeli ve program dışı dersler ve seminerler ilave edilebilir.

Son yıllarda İmam-Hatipli olmayan İlahiyat Fakültesi öğrencileri giderek artış göstermektedir. İlahiyat Fakültesi öğretim programının yeniden yapılandırılmasında öğrenci kaynağı meselesi muhakkak göz önünde bulundurulmalı ve sorun temelden çözülmelidir. Bu çerçevede;

Ortaöğretim müfredatının realitesi dikkate alınarak İlahiyat Fakültelerinin öğrenci kaynağına dönük öğretim programı hazırlanmalıdır. İmam Hatiplilere ayrı, İmam-Hatipli olmayanlara ayrı öğretim programı geliştirilebilir. Buradaki amaç İmam-Hatipli olan ve olmayanların arasındaki eğitim düzeylerini eşitlemek olmalıdır. Aldıkları diplomalarda ikililik yaratmak olmamalıdır. Bu uygulama iki programlı İlahiyat Fakültesi şeklinde olabileceği gibi, İmam-Hatipliler için ayrı, İmam-Hatipli olmayanlar için ayrı İlahiyat Fakültesi şeklinde de olabilir.

Kaynakça

Altaş, Nurullah. "Türkiye’de Dini Yükseköğretim Alanında Uzaktan Eğitimle İlgili Algı Sorunları ve İLİTAM Uygulamaları". *Değerler Eğitimi Dergisi* 14/31 (Haziran 2016), 7-42.

Aybey, Salih. "Türkiye’deki Din Eğitimi Çalışmaları Bağlamında ‘Uluslararası Yüksek Din Öğretimi Kongresi’ (2017) Üzerine Bibliyometrik Analizler". *Amasya Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/10 (Haziran 2018), 415-430.

Aydın, M. Şevki. *Din Eğitimi Öğretmeni Yetiştirme Felsefemiz Var mı?*, Uluslararası Yüksek Din Öğretimi Kongresi Özet Kitapçığı, 2017, 40-42. Erişim, 25 Nisan 2019 https://yuksekdinogretimi.com/Ozet-Kitapcik_Uluslararası-Yukse-Din-Ogretimi-Kongresi.pdf

Ayhan, Halis. *Türkiye’de Din Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları, 2014.

Balci, Ali. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntem, Teknik ve İlkeler*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2007.

Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimlerde Veri Analizi El Kitabı*. Ankara: Pegem A Yayıncılık, 2007.

Doğan, Recai. "Cumhuriyet Dönemi İlahiyat Fakülteleri/Dini Yükseköğretim: Tarihsel Gelişimi, Problemleri ve Geleceği". *Türkiye’de Dinler Tarihinin Kurumsallaşması Sürecinde Prof.Dr. Abdurrahman Küçük*. ed. Ahmet Hikmet Eroğlu. 231-250. Ankara: Berikan Yayınları, 2016.

Creswell, John W. *Araştırma Deseni, Nitel Nicel ve Karma Yöntem Yaklaşımları*. çev. (ed.) Selçuk Beşir Demir. Ankara: Eğiten Kitap, 2017.

Creswell, John W. *Nitel Araştırma Yöntemleri*. çev. (ed.) Mesut Bütün-Selçuk Beşir Demir. Ankara: Siyasal Kitapevi, 2020.

Ercan, İlyas. "Öğrencilerin İlahiyat Fakültesine Yönelik Görüşleri". *Amasya İlahiyat Dergisi*, 13 (Aralık 2019), 423-473.

Kirman, M. Ali - Demir, Rıdvan. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Beklenti ve Sorunları: Hatay Mustafa Kemal Üniversitesi Örneği". *ANTAKİYAT*, 1/1 (2018), 1-21.

Kızılabdullah, Şahin. "Dün, Bugün ve Gelecek Üçgeninde İlköğretim Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Eğitimi Programları". *21. Yüzyılda Eğitim ve*

Toplum Dergisi 5/13 (2015), 31-44.

Koç, Ahmet. "Kur'an Kurslarında Din Eğitimi". *Din Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü, Nurullah Altaş. 375-401. İstanbul: Ensar Yayınları, 2014.

Koştaş, Münir. "Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi (Dünü Bugünü)". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39/2 (Ocak 1999), 141-184.

Köylü, Mustafa. "Türkiye'de Yüksek Din Öğretimi: Nicelik mi Nitelik mi?". *OMÜİFD* 35 (Eylül 2013), 21-44.

Milli Eğitim Temel Kanunu, *Resmi Gazete* 14574,(24 Haziran 1973), Kanun No. 1739, md. 31. Erişim: 25 Nisan 2019. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.1739.pdf>

Nazıroğlu, Bayramali. "Yüksek Din Öğretimi". *Din Eğitimi*, ed. İbrahim Turan, Bayramali Nazıroğlu. 143-165. Ankara: Bilay, 2020.

Öcal, Mustafa. *Osmanlı'dan Günümüze Türkiye'de Din Eğitimi*. İstanbul: Düşünce Kitapevi Yayınları, 2011.

Özakkaş, Mahmut. "Yüksek İslam Enstitüleri ve İslami İlimler Akademisi". *İslam Medeniyeti* 2/21 (1969), 2-4.

Özcan, Zeynep – Karaca, Faruk. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinde Akademik Motivasyon ile Psikolojik İyi Oluş İlişkisi Üzerine Bir Araştırma", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 2 (Aralık 2018), 321-341.

Özdemir, Saadettin. "Yüksek Din Öğretiminin Geleceği ve İstihdam Alanlarına Yönelik Program Önerileri". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 30 (Haziran 2013), 237-249.

Özdemir, Saadettin. "İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin İlahiyat Programıyla İlgili Görüşleri: SDÜ İlahiyat Örneği", *AİBÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/13 (Bahar 2019), 1-33.

Sarıkaya, M. Saffet. "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Dini Tarikat ve Cemaatların Toplumdaki Yeri". *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi* 3 (1998), 93-102.

Şimşek, Eyüp. "Çok Partili Dönemde Yeniden Din Eğitimi ve Öğretimine Dönüş Süreci". *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi* 49 (Mayıs 2013), 391-414.

Tosun, Cemal, Recai Doğan. “İlahiyat Fakültelerinin Yeniden Yapılanması Üzerine”. *Türkiye’de Yüksek Din Eğitiminin Sorunları, Yeniden Yapılanması ve Geleceği Sempozyumu: Bildiri Müzakereler* Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, (2004), 487-507.

Turan, İbrahim –Nazıroğlu, Bayramali. “İlahiyat Fakültesine Yeni Gelen Öğrencilerin Sorun ve Beklentileri: OMÜ İlahiyat Fakültesi Örneği”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/36 (Şubat 2015), 466-479.

Uçar, Recep. “İlahiyat Fakültesi Öğrencilerinin Profili, Akademik Eğilimleri ve Aldıkları Eğitime İlişkin Memnuniyet Algıları (İnönü Üniversitesi Örneği)”. *İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 8/2 (Aralık 2017), 105-178.

Yürük, Tuğrul. “Cumhuriyet Döneminde Din Derslerinin Statüsü ile İlgili Tartışmalar ve Öneriler”. *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 52/1 (Nisan 2011), 239-254.

Zengin, Zeki Salih. “Cumhuriyet Döneminde Türkiye’de Kur’an Kurslarının Kurulması ve Gelişimi”. *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 11/2 (Haziran 2011), 1-23.

Zengin, Zeki Salih. “Tevhid-i Tedrisat Kanunu’nun Hazırlanmasından Sonraki İlk Dönemde Uygulanışı ve Din Eğitimi”. *Dini Araştırmalar Dergisi* 5/13 (Mayıs-Ağustos 2002), 81-106.